

המסע של נפתלי רון

נפתלי (טולה) רון (רוזנטל), שחגג
השבוע יום הולדת 94, מספר איך
ניצל לפני 74 שנים מהפצצת
ספינת המעפילים פאטריה מול
חופי חיפה, והפך לאחד ממייסדי
ומקימי קיבוץ כפר מכבי

הילה מלמד, עמ' 48

צילום: זיו לסמן

אנחנו נלקק את האצבעות בבראנק בשבת ומה איתך?

הפשוט בגורם
כנס עומר
לעסקים

כשנכנסנו לנמל, ראינו מרוחק אניית ענק עומדת ולא ידענו למה היא מיועדת.

סיכון לקפוז

מעפילי שתי האוניות, הפאסיפיק והמילוס, נשארו בנמל חיפה כשלושה שבועות, עד שב-20.11.1940 הם הובאו אל אותה אונייה גדולה, הפאטריה, במטרה לגרש אותם אל מחנה המעצר בקפריסין. "העבירו את היהודים שהיו בשתי האוניות אל הפאטריה - באותה עת האטלנטיק עדיין לא הגיעה לנמל חיפה. אמרו לנו שמעבירים אותנו לשם בשביל בידוד. עלינו על הפאטריה, כל אחד קיבל ודגש משלו והבנו שמשוה פה לא כשר. מוד מאוד התברר לנו שמגרשים אותנו לקפריסין.

"על האונייה היו כמה חיילים של ארגון ההגנה שרצו לחבל בפאטריה כדי לעכב אותה. הם חשבו שאם יהיה עיכוב, הם יוכלו לנהל משא ומתן עם הבריטים ואולי ישאירו אותנו בארץ. אחד כך הבנתי שחיילי ההגנה השתמשו בשרי טוט ישן מאוד של הפאטריה והתאימו לה חומר נפץ, הם לא ידעו שבגלל שהאוניה הייתה ישנה, הדפנות היו ישנות מאוד וחלר רות. המפקדים של ההגנה אמרו לנו לקפוץ לים כשהם יתנו את הסימן. ב-25.11 עמד אחד המפקדים בתוך האונייה ונתן את הסימן לקפוץ ומעל 100 אנשים קפצו אל המים". אחד כך פרסם, שהאחריות לביצוע משימת החבלה באונייה הוטלה על שאול מאירוב, מפקד המוסד לעלייה ב'. את הפעולה ביצעה יחידה לפעולות מיוחדות של ההגנה, בראשותו של יצחק שדה. מאיר (מוניח) מרדור, איש היחידה, עלה לארץ ניה בכיטי של טכנאי שהגיע לתקן תנור אפיייה מקולקל. הוא מסר לאנשי תנועת החלוץ, שהיו על

טיולים, שהפליגו מוינה עד הים השחור. "עליתי על אחת הספינות ובינתיים הצטרפו אלינו עוד אנשים מוינה וגרמניה, שאת חלקם הכרתי. אלו היו אוניות גרמניות, התנוסס עליהן רגל של צלב קרס, ואנחנו היהודים הפלגנו בהן על הדנובה עד לים השחור. לא הבנתי איך יכול להיות שהגרמנים נתנו ליהודים לצאת מגרמניה, אבל עם הזמן התברר לי, שבגרמניה היתה כוונה לגרש יהודים, וההחלטה על השמדת היהודים באה רק בשנת 1942. התברר לנו שארגון הג'וינט האמריקאי שילם עבור הנסיעה הזו עד לרומניה, שם הייתה מושבה של חיילים גרמנים. הגרמנים רצו להחזיר את החיילים בחזרה לגרמניה, אז הם תפסו שתי ציפורים במכה אחת. בדרך לשם הם שלחו את היהודים וכדרך חזרה החזירו את החיילים חזרה לא עלה להם כסף", מספר רון.

כשהגיעו לים השחור, המתונו להם 3 אוניות - הפאסיפיק, המילוס והאטלנטיק. האוניות עדיין לא היו מוכנות לצאת למסע, והמעפילים נאלצו להמך תין במקום עוד שלושה שבועות. "אני עליתי על הפאסיפיק, שהייתה ספינת הדגל שלהם", מספר רון, "התחלנו להפליג מהים השחור לים התיכון, עד קפריסין, שם נגמד הולק והיינו צריכים עץ להסקה כדי להמם את האונייה, או פירקנו אותה לגמרי. כשנכנסנו לנמל חיפה האונייה היתה רק עם השלד שלה, בלי אף עץ עליה. נכנסו לנמל חיפה ב-1.11.1940, היה יום יפה, יום של שמש, הרמנו דגל ושרנו את 'התקווה'. בינתיים, מבלי שנדע, הבריטים עקבו אחרינו מקפריסין עד לנמל חיפה.

ישבתי שם, ילד כמעט בן 20 ליד החלון וכשדרכבת "התחילה לנסוע, נפתחה הדלת ונכנסו שני גנרלים גרמנים, שכנראה ליוו את החיילים בחופשה. הם התיישבו לידי והיה להם מוד כנראה, שהייתי היחיד בגיל גיוס ללא מדים, אז אחד מהם שאל אותי, לאן אנו נוסעים ואמרתי לוינה. הוא שאל אותי מה אנו מחפשים בינה ואמרתי לעצמי שהכי טוב להגיד את האמת. אמרתי לו שאנו נוסעים לפלסטין. הם ישבו שם והתחילו לשאול שאלות, מה אני עומד לעשות שם וסיפרתי להם על הקיבוץ. לבני הווג גודהלפ הייתה ילדה שהתגוררה בקיבוץ בשרון. דיברנו עד שדרכבת הגיעה לברסלואו וכל החיילים ירדו מהדרכבת".

רון ובני הווג גודהלפ הגיעו לוינה, שם נאמרו להם שלא ניתן לשוב על הדנובה מאחר שהיא היתה קפואה וביקשו מהם להישאר בעיר. לאחר יומיים, העבירו אותם לסלובקיה. "נסענו עד בראטיסלאבה שם היו חיילים, שהעלו את כל היהודים על אוטובוס ולקחו אותנו למחנה בבראטיסלאבה, שם היה מפעל גדול לתחמושת עוד מימי מלחמת העולם הראשונה. כשהגיענו לשם כבר היתה שם חבורה גדולה של יהודים פליטים".

רון שהה במחנה בבראטיסלאבה כ-10 חודשים, עד שבספטמבר 1940 הודיעו להם שהם יוצאים לדרך. היהודים הועלו על שלוש ספינות

פני 74 שנים, ב-25 בנובמבר-1940, פרוצצה ספינת המעפילים פאטריה מול חופי חיפה. 267 מנוסעי הספינה נהרגו, בהם 50 חיילים בריטים. אחד הניצולים הברודים שנשארו בחיים הוא נפתלי (טולה) רון (רוזנטל), שממש השבוע חוגג את יום הולדתו ה-94.

רון, ממייסדי כפר מכבי, מתקשה לראות וגם לשמוע. אבל היכרותו שלו נשאר חר וצלול, הוא זוכר הכל ולפרטי פרטים. סיפור הפאטריה עכור, הוא רק חלק מסיפור העלייה שלו לישראל, מגרמניה, שם נולד וגדל.

לבר נברלין

הטיפול של רון מתחיל בשנת 1939 בתחנת דרכבת בברלין. רון, אז צעיר בן 20, החליט לעלות לישראל והגיע להכשרה לקראת העלייה לישראל. כמה חודשים לפני כן, הוא שלח את הפציו לישראל בתוך תיבת עץ גדולה. התיבה, אנכ, מעולם לא הגיעה לארץ. "קיבלתי הודעה שאני צריך להיות בתחנת הדרכבת בתאריך 27.12. הגעתי לשם ופגשתי את בני הווג גודהלפ, שהיו קצת יותר מבוגרים ממני", מספר רון, "באותו הזמן, הגרמנים כבר פלשו לפרוץ לין והדרכבת כולה היתה מלאה בחיילים גרמנים שחזרו מחופשה לפולין. הדרכבת היתה מלאה לגמרי ללא מקום לשבת, ויחד עם בני הווג גודהלפ חיפשנו מקום לשבת. הם אמרו לי ללכת למחלקה הראשונה, שם היה ריק. לא היה לי כסף לשלם על נסיעה במחלקה ראשונה, אבל הם אמרו שהם ישלמו. נכנסנו לתא במחלקה הראשונה, שהיה כמו ירידה גדולה עם וילונות וספות,

יוצא לאור

השבוע חגג נפתלי (טולה) רון (רוזנטל), יום הולדת 94. בדיוק 74 שנים אחרי שניצל מהפצצת ספינת המעפילים פאטריה חול חופי חיפה, שבה נהרגו 267 אנשים. מאז הספיק להיות אחד מהיידים וחקיחי קיבוץ כפר חנכי ובימים אלו נשלחת העבודה על ספר המבוסס על זיכרונותיו ועתיד לצאת בקרוב • סיפורו של הייסד < הילה מלמד < hilam@omer-media.co.il

הפאטריה הלאחר ההפצצה בנמל חיפה צילמו: ארזון העיר חיפה. בארבעת קימי ספן

נפתלי רון בילום. דוד לטון

אותנו מעתלית. כ"א.11.27, בדיוק שנתיים אחרי שיצאתי למסע העלייה שלי, שחודרתי. באותו היום ירד הרבה גשם ואנחנו רקדנו בחוץ. לקחנו אותנו לחיפה, למטבח פועלים ברחוב החלוץ ועשו לנו מסיבה, כשראש העיר אבא חושי נאם נאום."

השלטון הבריטי הקים ועדת חקירה לכיבוד הפרשה, אך עוד לפני פרסום מסקנות הוועדה, הזליטו הבריטים לאפשר למעפילים שהיו על סיפון הפאטריה להישאר בישראל, תוך שהם מנכים את מספרם ממכסת האישורים שהוקצבה ליישוב היהודי באותה השנה. שבועיים אחרי טביעת הפאטריה, נלקחו 1,600 מעפילי ספינת האטלנטיק, שלא הספיקו לעבור אל הפאטריה, ממחנה המעצר בעתלית וגורשו לאי מאוריציוס שבאוקיינוס ההודי, שם שהו כחמש שנים. רופן הפאטריה מוצג כיום במוזיאון ההעפלה וחיל הים בחיפה. בחוף אכזיב ניצב "פסל הים" של האמן יחיאל שמי, שנבנה מגרוטאות הפאטריה לזכרם של קורבנות ההעפלה.

רון, יחד עם חלק מהחבורה, הגיע בינואר 1942 להכשרה בקיבוץ רמת דוד. לא חלף הרבה זמן והחבורה קיבלה זימון ללשכה של ראש הממשלה דוד בן גוריון. "נסענו לתל אביב. בן גוריון ישב שם כשמסבינו עוד אנשים ובידך אתנו. באותו היום הגיעו ללשכה שתי נשים מפולין, שהיה להם דרכון בריטי הצליחו לצאת משם. זו הייתה הפעם הראשונה ששמעו בארץ מה קרה ליהודים בפולין."

רון וחבריו, 25 איש, התעצבו כגדוד בריט דוד, שם שהו כשנה וחצי. כשהחליטו למצוא מקום אחר, מצאו את כפר מכבי, שהיה רק בן שבע. הגרעין התיישב בכפר מכבי וחי שם עד ימיו האחרונים. יחד עם רון נתתו עוד שני ניצולים, המתגוררים בכפר, אך נמצאים כיום במצב סיפורי. לאחזונה, הגיעה אל רון מתגוררת בת מיד שרה, שם הזליטו לספר את סיפורו ולהוציא את ספר זיכרונותיו. כיום, הספר נמצא בשלב העריכה האחרונה לקראת צאתו לאור.

הפאטריה, מטען חבלה שנועד לפעור חוד באחת מרפנות האנדרה. המפקדים בשטח הזליטו להפעיל את מטען החבלה, תוך שהם מאמינים שלא תישקף כל סכנה לנוסעים.

בבוקר 25 בנובמבר הפעל המטען, כשחלק גדול מהמעפילים ידע על כך והיו מוכנים לקפוץ, והדף ממטען החבלה, קרע את כל לוח הפלדה של דופן האנריה והחוד הגדול שנפער בה גרם לפאטריה לשקוע על צידה בתוך רבע שעה. חלק מהנוסעים נלכדו בתאים וטבעו ואחרים טבעו בניסיון לשחות אל החוף. מניין הנספים עמד על 267 אנשים, מתם 216 ממעפילי הספינות ר'51 אנשי צוות, חיילים ושוטרים בריטים מאות הפצעים העמדו אל בית החולים רמב"ם.

רון הצליח לשחות אל החוף והעלה אל אחת מספינות החבלה שנשלחו לכיוון האנריה המצוה "ישבתי על הסירה עם מכנסיים קצרים וחליצה משובצת, מה שהבליט אותי מאוד והאנגלים שמו לב אלי. הם תפסו קבוצה של 34 אנשים, כולל 4 נשים, והכניסו אותנו למשמרת תגמל בתא אחר. זה היה גורא, 24 שעות היינו שם בלי כלום, רק אודי 24 שעות נתנו לנו ללכת לשיחתים ולשנות מים", והא נוס, "כש הוציאו אותנו הוצבו, התחבלו על הם ולא אראנו את הפאטריה, השכנו שהיא הפליגה בלעיינו. הארביה לא יכלה להדעה לטבע, כי היא עמדה במי תגמל בקוסק 10 מטרים, אז היא נטתה על צידה מהרפצוף. למולי הייתי בצד תגמל וקפצתי למים מגובה 12 מטרים, מעולם לא קפצתי מגובה כזה. באמצע הגפתי לה שמעתי בום וחשבתי שהאנגלים ירדו. כשהבררתי טים תפסו אותנו, אחד החברים שלי על סירת החבלה התנגב בגל הבריטי. זה הכעים מאוד את הבריטים והם היכו אותנו."

אותו חב של רון, שהתנגב בגל הבריטי, הוא לא אדך מאושר יוסף סלק, לימים מאמן הנבחרת הארבי מית של ישראל בשחייה. קבוצת הצעירים שנעצה העמדה לבית הכלא המידל איסט טייטון של המשטרה הבריטית בחיפה, ומדי יום נלקחו לחקירה בנמל. רון: "זה ניסו להבין למה האנשים קפצו, אבל אף אחד לא ריבד."

יוספאל הגיע לביקור

בינתיים הגיעה לחופי חיפה האטלנטיק, והמעפילים עליה נשלחו יחד עם ניצולי הפאטריה למעצר. אודי שבועיים של הקידוח, העברי רז את העצורים לבית הכלא בעתלית, שם כבר פגשו את שאר המעפילים שניצלו. הניצולים נשארו בעתלית עד חודש ספטמבר, למעט מהחבורה שנעצה עם רון ושוכנה בצריף 88 במחנה המעצר בעתלית.

"ג'ורדא יוספאל, שהיה אחד השרים הראשוני גים של מפא"י, היה מגיע לבקר אותנו כל יום יומיים, כאילו ללמד אותנו עברית, אבל הוא בנה לנו תוכנית איך למרוח משם. למולנו, היה משא ומתן, בין הגרעינים סאלד, חיים וייצמן ושד המושבות הבריטי שעשו עסקה לשחרר

